

Uluslararası
Çalışma
Orgütü

► Kooperatiflerin Ölçülmesi

Kooperatif İstatistiklerine İlişkin ILO rehberi üzerine bir bilgilendirme kılavuzu

Kooperatiflerin Ölçülmesi

Kooperatif İstatistiklerine İlişkin ILO rehberi üzerine bir
bilgilendirme kılavuzu

Telif Hakkı © Uluslararası Çalışma Örgütü 2022

İlk Yayın 2022

Uluslararası Çalışma Ofisi'nin yayınları, Telif Hakları Evrensel Sözleşmesi 2 Numaralı Protokol kapsamında telif hakkına sahiptir.

Bununla birlikte, bu yayınlarda kısa alıntılar izin alınmadan kaynak belirtmek şartıyla çoğaltılabilir. Çoğaltma veya çeviri hakları için başvuru ILO Publications (Rights and Licensing), International Labour Office, CH-1211 Cenevre 22 İsviçre adresine veya e-posta ile: rights@ilo.org adresine yapılmalıdır. Uluslararası Çalışma Ofisi bu tür başvuruları memnuniyetle cevaplayacaktır.

Çoğaltma haklarına sahip kütüphaneler, kurumlar ve diğer kullanıcılar kendilerine verilen lisanslara uygun olarak kopyalar üretebilirler. Ülkenizdeki yetkili kuruluş bilgilerini öğrenmek için www.ifrro.org adresini ziyaret edebilirsiniz.

Kooperatifleri Ölçme: Kooperatif İstatistikleri ile ilgili ILO Rehberi üzerine bir bilgilendirme kılavuzu.

ISBN 978-92-2-037592-1 (Web PDF)

ILO yayınlarında Birleşmiş Milletler'in uygulamaları doğrultusunda kullanılan tanımlamalar ve bu yayınlar içindeki materyal sunumları, herhangi bir ülke, bölge veya toprağın veya bunların makamlarının yasal statüsüyle veya bunların sınırlarıyla ilgili olarak Uluslararası Çalışma Örgütü'nün herhangi bir görüşünü ifade ettiği şeklinde yorumlanamaz.

İmzalı makalelerde, çalışmalarda ve diğer katkılarda ifade edilen görüşlerin sorumluluğu tamamen kendi yazarlarına aittir ve Uluslararası Çalışma Ofisi tarafından bu görüşlerin onandığı anlamına gelmemektedir.

Firma adlarından, ticari ürünlerden ve süreçlerden bahsedilmesi veya bahsedilmemesi bunların Uluslararası Çalışma Ofisi tarafından onaylandığı veya onaylanmadığı anlamına gelmemektedir.

ILO yayınları ve dijital ürünler hakkında bilgilere şu adresten erişilebilir: www.ilo.org/publns.

İsviçre'de tasarlandı

► Önsöz

2022 yılı, ILO'nun Kooperatiflerin Teşvikine İlişkin 193 Sayılı Tavsiye Kararının kabulünün 20. yıl dönümü ve Uluslararası Kooperatifler Yılı'nın 10. yıl dönümüdür. Dünya, COVID-19 salgınının şiddetlendirdiği, birbiriyle ilişkili çok sayıda ekonomik, sosyal ve çevresel zorlukla karşı karşıya kalırken, kooperatifler yerel, ulusal, bölgesel ve küresel düzeylerde toplumların sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaya devam etmektedir.

Kooperatiflere ilişkin istatistikler, kooperatiflerin insana yakışır işe ve sürdürülebilir kalkınmaya katkısı hakkında kanıt sağlayabilir. Şu anda, bu tür istatistikler genellikle kooperatif birlikleri ve/veya kooperatifleri düzenleyen devlet kurumları tarafından toplanmaktadır. Ancak bu, kıyaslanabilir ve uyumlaştırılmış bir şekilde yapılmamaktadır. Çoğu durumda, kooperatifler, istatistik kurumlarının ulusal istatistiksel çerçevelerine dâhil edilmemektedir.

ILO, bu zorlukların üstesinden gelmek için, bileşenleri ve bir dizi ulusal ve uluslararası ortakla iş birliği içinde, kooperatiflerin ölçülmesine ilişkin bir rehber geliştirmek için çalışmıştır. Bu çabalar, 20. Uluslararası Çalışma İstatistikçileri Konferansında Kooperatif İstatistiklerine İlişkin Rehberin kabul edilmesini sağlamış ve bu Rehber daha sonra Mart 2019'da ILO Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır. Söz konusu Rehber, kooperatiflerle ilgili ilk uluslararası istatistiksel standarttır ve kooperatiflerle ilgili kavram ve tanımları, kooperatif türlerini, istatistiksel birimleri, kooperatiflerde çalışmayı ve kooperatiflere ilişkin istatistiksel verileri toplama, tablolama ve analiz etme yollarını kapsamaktadır.

Bu bilgilendirme kılavuzunun amacı, ILO üyesi devletlere Kooperatif İstatistiklerine İlişkin Rehber'in uygulanmasında yol göstermektir. Bilgilendirme kılavuzu kooperatif istatistikleri girişiminin bir parçası olarak gerçekleştirilen faaliyetlerden biridir ve Kore Cumhuriyeti Hükümeti tarafından finanse edilen bir projenin parçasıdır. Bilgilendirme kılavuzunun ulusal istatistik kurumlarındaki ve kooperatiflerdeki personel ile kooperatifleri çalışan araştırmacılar için yararlı olacağını umuyoruz. Bu kişilerin, rehberde sunulan kavramları ve tanımları test edeceklerini, kooperatiflerin ekonomik katkısını değerlendiren yöntemler geliştireceklerini ve kooperatif istatistiklerine ilişkin daha fazla metodolojik çalışma yapacaklarını umuyoruz.

ILO'da bizler, kooperatiflerin insan merkezli bir çalışma geleceği inşa etmedeki rolünü daha iyi anlamak ve ilerletmek için kooperatiflerle ilgili istatistikleri geliştirmeye kararlıyız.

Vic van Vuuren

Direktör

ILO İŞLETMELER BİRİMİ

Rafael Diez de Medina

Direktör

ILO İSTATİSTİKLER BİRİMİ

► Teşekkür

Bu bilgilendirme kılavuzunun hazırlanmasına birçok meslektaşımız katkıda bulunmuştur. Her şeyden önce, ILO'nun eski bir mensubu olan David Hunter, kılavuzun taslağını hazırlamış ve meslektaşlarından gelen çok sayıda katkıyı bir araya getirmiştir.

ILO COOP'tan Simel Esim, Dong Il Choi ve Heejin Ahn raporu okuyup görüş bildirirken, Lara Badre ve Adriana Mata-Greenwood istatistikçiler olarak bilgi ve uzmanlıkları ile kılavuza yaptıkları değerli yorumlarla, kooperatif istatistikleri konusunda ise uluslararası uzmanlar, Prof. Marie J. Bouchard (Montreal'deki Quebec Üniversitesi) ve Dr. Chiara Carini (EURICSE), taslağı inceleyip, bu bilgilendirme kılavuzunun nihai hale getirilmesine yönelik önerileriyle kıymetli desteklerini sunmuşlardır.

Kılavuzun Türkçe çevirisinin hazırlanmasına katkı sağlayan T.C. Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkarlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğüne, yayıma hazırlayan ILO Türkiye Ofisine ve Prof. Dr. Aylin Çiğdem Köne (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)'ye en içten teşekkürlerimizi sunarız.

ILO, Kooperatif İstatistiklerine İlişkin Rehber hakkındaki bu bilgilendirme kılavuzunu finanse ettiği için Kore Cumhuriyeti Hükümetine şükranlarını iletmektedir.

► İçindekiler

ÖNSÖZ	III
TEŞEKKÜR.....	IV
Kısaltmalar	VI
1.Giriş	1
Bu bilgilendirme kılavuzu nedir?	1
Neden bu kılavuz?.....	1
Bu kılavuz kimler için?	1
2. ILO nedir?	2
Üçlü yapı ve sosyal diyalog	2
3. Uluslararası Çalışma Standartları nelerdir?	3
Kooperatiflerin Teşvikine İlişkin 193 Sayılı Tavsiye Kararı, 2002.....	3
İşgücü istatistikleri için uluslararası standartlar ve rehberler	4
Uluslararası Çalışma İstatistikçileri Konferansı (ICLS)	5
4. Neden kooperatifler?	6
5. Kooperatiflere ilişkin uyumlaştırılmış bir küresel istatistik seti geliştirmeye doğru	7
6. Kooperatif istatistiklerine ilişkin rehberde bu kadar önemli olan nedir?.....	10
Kooperatifler.....	11
Kooperatif türleri	12
Kooperatif ortakları.....	13
Kooperatiflerde çalışma.....	14
Kooperatiflerin ekonomik katkısı.....	15
Veri toplama, tablolama ve analiz	16
7. Rehberin Uygulanması.....	17
Rehberin uygulanmasına yönelik hazırlık adımları	17
Testin amaçları	18
İstatistiksel veri kaynaklarında kooperatiflerin belirlenmesi	18
Kooperatif türlerinin belirlenmesi.....	19
Kooperatiflerin iştiraklerinin belirlenmesi	19
Kooperatiflerin üretici-ortaklarının ölçülmesi.....	20
Kooperatiflerin işçi-ortak ve tüketici-ortaklarının ölçülmesi	21
Kooperatiflerde istihdamın ölçülmesi.....	22
Kooperatiflerin iştiraklerinde çalışmanın ve üretici-ortakların çalışmasının ölçülmesi.....	23
Rehberi uygulamaya koymak için gerekli metodolojik çalışmanın özeti	24
Sonuç	26
Kaynakça.....	27

► Kısaltmalar

C063	Ücretler ve Çalışma Saatleri İstatistiklerine İlişkin Sözleşme, 1938 (No. 63)
C160	Çalışma İstatistikleri Sözleşmesi, 1985 (No. 160)
CICOPA	Uluslararası Sanayi, Zanaat ve Hizmet Üreticisi Kooperatifleri Örgütü
COPAC	Kooperatifleri Teşvik ve Geliştirme Komitesi
ICLS	Uluslararası Çalışma İstatistikçileri Konferansı
ICSE	İstihdam Durumuna Göre Uluslararası Sınıflandırma
ILC	Uluslararası Çalışma Konferansı
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
LFS	İşgücü Anketi
NPI	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluş
SNA	Ulusal Hesaplar Sistemi
UN	Birleşmiş Milletler

1. Giriş

Bu bilgilendirme kılavuzu nedir?

Geniş bir kitleye hitap eden [Kooperatif İstatistiklerine İlişkin Rehber](#) hakkında bilgi içeren bu kılavuz Ekim 2018'de düzenlenen 20. Uluslararası Çalışma İstatistikçileri Konferansı'nda (ICLS) kabul edilmiştir (ILO 2018a). Rehber, 2013 yılında 19. ICLS'de kabul edilen ve Uluslararası Çalışma Ofisi'nin kooperatiflerin ölçümü konusunda daha fazla geliştirme çalışması yürütmesini tavsiye eden bir karara binaen geliştirilmiştir.

Neden bu kılavuz?

Kooperatif İstatistiklerine İlişkin Rehber, kooperatifler, kooperatif türleri, kooperatif ortakları ve kooperatiflerde çalışma hakkında uluslararası karşılaştırılabilir istatistikler üretmek için gerekli kavramları, istatistiksel birimleri, tanımları ve sınıflandırmaları belirlemektedir. Rehber başta; Ulusal Hesaplar Sistemini (SNA), [iş, istihdam ve âtil işgücü istatistiklerine ilişkin 19. ICLS Kararını](#) ve çalışma ilişkileri istatistiklere ilişkin [20. ICLS Kararı'nın bir parçası olarak kabul edilen gözden geçirilmiş İstihdam Durumuna göre Uluslararası Sınıflandırması](#)'nı (ICSE-18) da içerecek şekilde, bu konularda istatistiklerin üretilmesiyle ilgili mevcut uluslararası istatistik standartlarına dayanmaktadır.

Rehber, kooperatiflere ilişkin istatistiksel verilerin tablolaştırılması ve analiz edilmesi konusunda bilgi verirken, kullanılan kavramların neden bu şekilde tanımlandığını açıklamamakta veya Rehberin uygulamaya konulmasına ilişkin kapsamlı bilgi vermemektedir. Bununla birlikte Rehberde veri toplama ve kooperatiflerin ekonomik katkısının ölçülmesi ile ilgili olarak daha fazla metodolojik çalışma ve test yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Bu bilgilendirme kılavuzu yazıldığı sırada söz konusu metodolojik çalışmalar henüz tamamlanmamış olduğundan, kooperatiflerle ilgili istatistikleri toplamak, analiz etmek ve yaymak için gerekli operasyonel adımlar açıklanmamaktadır. Bu nedenle, bilgilendirme kılavuzu Rehberin uygulanmasına ilişkin bir el kitabı değildir. Bunun yerine, kooperatiflere ilişkin güvenilir ve karşılaştırılabilir istatistiklere neden ihtiyaç duyulduğunu, Rehberin kooperatiflerle ilgili istatistiklerin üretimini desteklemek için nasıl kullanılabilirliğini açıklamayı ve Rehberi uygulamaya koymak için gereken daha fazla çalışmaya genel bir bakış sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu kılavuz kimler için?

Bu bilgilendirme kılavuzunun, Rehberi uygulamak için ulusal sınama ve yöntem geliştirme süreçlerinde yer alanlara yararlı olacağı umulmaktadır. Sonuç olarak, Rehberle uyumlu kooperatif istatistiklerinin toplanması ve derlenmesi hakkında bir el kitabının geliştirilmesine olanak sağlamak için gereken pratik bilgi ve deneyimi sağlanacaktır. Bu kapsamda, kılavuz aşağıdakilere yöneliktir:

- ▶ Rehberle uygun olarak kooperatiflerle ilgili istatistikleri geliştirmek ve iyileştirmek için metodolojik çalışmalar yapmak isteyen ulusal istatistik kurumlarındaki personel, kooperatiflerden sorumlu kamu kurumları ve kooperatif üst kuruluşları;
- ▶ Kooperatiflerle ilgili istatistikleri ve bunların nasıl geliştirilebileceğini daha iyi anlamak isteyen kooperatif hareketinin paydaşları;
- ▶ Rehberle toplanan istatistiklerin neyi ölçebileceğine dair genel bir bakış isteyen kooperatif istatistikleri kullanıcıları

2. ILO nedir?

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Birleşmiş Milletler'in (BM) çalışma yaşamındaki uzman kuruluşudur. [187 Üye Devletten](#) hükümetleri, işverenleri ve işçileri çalışma standartlarını belirlemek, politikalar geliştirmek ve tüm kadın ve erkekler için insana yakışır işi teşvik eden programlar tasarlamak üzere bir araya getirir.

ILO, 1919 yılında, I. Dünya Savaşı'nı sona erdiren [Versay Antlaşması](#)'nın bir parçası olarak, evrensel ve kalıcı barışın ancak sosyal adalet temelinde sağlanabileceği inancıyla kuruldu. 1946'da yeni kurulan BM'nin ilk uzmanlık kuruluşu oldu. Cenevre'deki merkezi ile birlikte 40'tan fazla ülkede ofis ağına sahiptir.

BM sisteminin her bir parçası, belirli bir alandan- BM jargonuyla "yetki alanı"ndan sorumludur. ILO'nun görevi özellikle iş ve istihdam dünyasına yönelik sosyal sorunlardır. Bu nedenle, işyeri ilişkileri, çocuk işçiliği, mesleki eğitim, istihdam yaratma politikası, işyerinde sağlık ve güvenlik ve tabii ki kooperatifler, ILO'nun ele aldığı birçok konudan bazılarıdır. [ILO'nun İnsana Yakışır İş Gündemi](#), tüm işçilere, işverenlere ve hükümetlere kalıcı barış, refah ve ilerlemeden pay almalarını sağlayan ekonomik koşulların ve çalışma koşullarının geliştirilmesine yardımcı olur.

Tüm BM örgütleri gibi, ILO da Üye Devletler tarafından finanse edilmektedir. Ülkelerin ILO'ya ayrı ayrı katılması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler üyesi olan tüm ülkeler ILO üyesi değildir.

ILO, çalışmalarını hükümet, işveren ve işçi temsilcilerinden oluşan üç ana organ aracılığıyla gerçekleştirir:

- [Uluslararası Çalışma Konferansı](#), uluslararası çalışma standartlarını ve ILO'nun ana politikalarını belirler. Her yıl Cenevre'de toplanır ve aynı zamanda önemli sosyal ve çalışma sorunlarının tartışıldığı bir forumdur.
- [Yönetim Kurulu](#), ILO'nun yürütme kurulusudur. Yılda üç kez Cenevre'de toplanır. ILO politikası hakkında kararlar alır ve program ile bütçeyi oluşturur ve daha sonra kabul edilmek üzere Konferansa sunar.
- [Uluslararası Çalışma Ofisi](#), Uluslararası Çalışma Örgütü'nün daimî sekretaryasıdır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Yönetim Kurulu'nun denetimi ve [Genel Direktör](#)'ün liderliği altında hazırladığı genel faaliyetlerinin odak noktasıdır.

Üçlü yapı ve sosyal diyalog

Hükümetler ile işveren ve işçi örgütleri arasındaki iş birliğini ifade eden "üçlü yapı", ILO'nun çalışma şeklinin merkezinde yer aldığı için önemlidir.

ILO; sosyal, ekonomik ve diğer pek çok konuda ulusal politikanın formüle edilmesinde ve uygun olduğunda uygulanmasında sendikalar ve işverenler arasındaki sosyal diyalogu artırarak, bileşenleri içindeki üçlü yapıyı ([işveren örgütleri](#), [işçi örgütleri](#) ve [Üye Devletler](#)) teşvik eder. Bazı ülkelerde, örneğin Vietnam ve Güney Afrika'da, kooperatif hareketi sosyal diyalog mekanizmalarında bir ortak olarak yer almaktadır.

ILO Yönetim Kurulu ve Uluslararası Çalışma Ofisinin çalışmalarına, ana endüstrileri kapsayan üçlü yapı komiteleri yardımcı olur. ILO Çalışmaları ayrıca mesleki eğitim, yönetim geliştirme, iş sağlığı ve güvenliği, endüstriyel ilişkiler, işçi eğitimi, kadın ve genç işçilerin özel sorunları ve istatistik gibi konularda komiteler, uzman toplantıları ve çalışma grupları tarafından desteklenmektedir.

3. Uluslararası Çalışma Standartları nelerdir?

Uluslararası Çalışma Örgütü 1919 yılından bu yana, [uluslararası çalışma standartları sistemini](#) sürdürmekte ve geliştirmektedir. Bu standartlar, kadın ve erkeklerin özgürlük, eşitlik, güvenlik ve haysiyet koşullarında insana yakışır ve üretken işler elde etme fırsatlarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Günümüzün küreselleşmiş ekonomisinde, uluslararası çalışma standartları, küresel ekonominin büyümesinin herkese fayda sağlamasını temin eden uluslararası çerçevenin temel bir bileşenidir.

Uluslararası çalışma standartları, ILO'nun bileşenleri tarafından hazırlanan ve çalışma hayatındaki temel ilkeleri ve hakları belirleyen yasal araçlardır. Bunlar ya sözleşmeler ya da tavsiye kararlarından oluşmaktadır. Sözleşmeler, Üye Devletler tarafından onaylanabilen yasal olarak bağlayıcı uluslararası anlaşmalardır, Tavsiyeler ise bağlayıcı olmayan kılavuzlardır. Çoğu durumda, bir Sözleşme, onu onaylayan ülkeler tarafından uygulanacak temel ilkeleri belirler. İlgili bir Tavsiye, Sözleşmenin nasıl uygulanabileceği konusunda daha ayrıntılı rehberlik sağlar. Tavsiyeler özerk de olabilir, yani bir sözleşmeyle bağlantılı olmayabilirler. (ILO 2019a).

Uluslararası çalışma standartları, çalışan kadınlara annelik koruması sağlamak veya tarım işçilerine güvenli çalışma koşulları sağlamak gibi belirli bir konuda harekete geçilmesi gerektiğine dair artan uluslararası kaygılar üzerinden şekillenmektedir. Bu standartlar belirli bir emek sorununun küresel düzeyde nasıl ele alınabileceği konusunda uluslararası fikir birliğini temsil ederler ve dünyanın her köşesinden gelen bilgi ve deneyimleri yansıtır.

Kooperatiflerin Teşvikine İlişkin 193 Sayılı Tavsiye Kararı, 2002

[Kooperatiflerin Teşvikine İlişkin 193 Sayılı Tavsiye Kararı \(2002\)](#), kooperatiflerin istihdam yaratma, kaynakları harekete geçirme ve yatırım yaratmadaki rolünü tanımaktadır. Belirli bir sözleşmeye bağlı olmaması anlamında özerk bir tavsiyedir (ILO 2019a). Tavsiye kararı başlıca aşağıdaki konuları içermektedir:

- ▶ Kooperatifler her sektörde faaliyet göstermektedir.
- ▶ Tüm ülkelerde kooperatiflerin potansiyelini teşvik etmek için önlemler alınmalıdır.
- ▶ Kooperatifler ilke ve değerlere dayalıdır.
- ▶ Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin (ICA) [Kooperatif Kimliği Bildirgesi](#) bu değer ve ilkelerin neler olduğunu belirtir ve genel kabul görmüş bir kooperatif tanımı sunar.
- ▶ Kooperatifler, diğer işletme türleri ile eşit muameleden yararlanmalıdır.
- ▶ Hükümetler elverişli bir ortam yaratmalı ve destek hizmetlerine erişimi kolaylaştırmalıdır.
- ▶ İşveren ve işçi örgütleri kooperatifleri teşvik etmelidir.
- ▶ Kooperatifler uluslararası iş birliği yapmalıdır.

Bu bilgilendirme kılavuzunun amaçları açısından da önemli olan 193 Sayılı Tavsiye Kararı, kalkınma politikalarının oluşturulmasını ve uygulanmasını desteklemek amacıyla kooperatiflere ilişkin ulusal istatistiklerin geliştirilmesi ihtiyacını ifade etmektedir.

İşgücü istatistikleri için uluslararası standartlar ve rehberler

İşgücü istatistikleri, ILO'nun çalışmalarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. ILO'nun çalışma dünyasında uğraştığı hemen hemen tüm konular hakkında bilgi edinmek için yüksek kaliteli ve uluslararası olarak karşılaştırılabilir istatistiklere ihtiyaç duyulmaktadır. ILO İstatistik Birimi dört ana faaliyete odaklanmaktadır:

- [ILOSTAT](#) aracılığıyla yayımlanan çalışma istatistiklerinin derlenmesi ve üretilmesi,
- [Uluslararası Çalışma İstatistikçileri Konferansı \(ICLS\)](#) aracılığıyla çalışma istatistikleri için uluslararası standartların belirlenmesi,
- İşgücü istatistikleri konusunda kapasite geliştirilmesi ve yardım sağlanması,
- Araştırma ve geliştirme.

Uluslararası işgücü istatistikleri standartları, [Uluslararası Çalışma Konferansı \(ILC\)](#) tarafından kabul edilen Sözleşmeler ve Tavsiyeler ile Uluslararası Çalışma İstatistikçileri Konferansı (ICLS) tarafından kabul edilen kararları ve rehberleri içermektedir.

İşgücü istatistikleri alanında, uluslararası iş hukukunun bir parçası da olan iki sözleşme kabul edilmiştir:

- [C063 – Ücretler ve Çalışma Saatleri İstatistiklerine İlişkin Sözleşme, 1938 \(No. 63\)](#)
- [C160 – Çalışma İstatistikleri Sözleşmesi, 1985 \(No. 160\)](#)

Çalışma İstatistikleri Sözleşmesini onaylayan ülkelerin her birinin uygulamaları hakkında ILO'ya rapor vermesi gerekmektedir. Daha sonra ILO İstatistik Birimi durumun teknik bir değerlendirmesini yapmaktadır. Değerlendirme, Sözleşmelerin ve Tavsiye Kararlarının Uygulanmasına İlişkin Yönetim Kurulu Uzmanlar Komitesinin ilgili ülkelerdeki sorunları veya talepleri izlediği çerçevede gerçekleştirilmektedir. Şu anda 34 ülke C063'ü 50 ülke de C160'ı onaylamış durumdadır.

ILC ayrıca R170'i - [Çalışma İstatistikleri Tavsiye Kararı, 1985'i \(No. 170\) kabul etmiştir. R170](#), veri toplama sıklığı, istatistiklerin önerilen ayrıştırması ve ulusal istatistiksel altyapılar hakkında daha fazla rehberlik sağlayan bağlayıcı olmayan bir araçtır.

Uluslararası Çalışma İstatistikçileri Konferansı (ICLS)

[ICLS](#), her beş yılda bir ILO tarafından düzenlenen, çalışma istatistiklerine yönelik standartların belirlendiği bir konferanstır. Katılımcılar, hükümetlerden, çoğunlukla çalışmadan sorumlu bakanlıklardan, ulusal istatistik kurumlarından ve ayrıca işveren ve işçi örgütlerinden görevlendirilen uzmanlardan oluşmaktadır. Bölgesel ve uluslararası kuruluşlar ve diğer çıkar grupları konferansa gözlemci olarak katılmaktadır.

ICLS, işgücü istatistiklerinin seçilmiş konularında kararlar ve rehberler aracılığıyla tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu tavsiyeler daha sonra ILO'nun Yönetim Kurulu tarafından onaylanarak uluslararası istatistik standartlarının bir parçası olmaktadır. Söz konusu standartlar genellikle ilgili alanlarda "en iyi uygulamayı" temsil ettiği kabul edilen kavramlar, tanımlar, sınıflandırmalar ve diğer metodolojik prosedürlerle ilgilidir.

Kararlar, çeşitli işgücü istatistiklerinin üretilmesi ve yaygınlaştırılması için kavramsal çerçeveler, operasyonel tanımlar ve ölçüm metodolojileri hakkında ayrıntılı rehberlik sağlamaktadır. Kararlar, ulusal istatistik üreticileri tarafından ulusal işgücü istatistikleri programlarını geliştirmek veya gözden geçirmek ve uluslararası karşılaştırılabilirliği artırmak için kullanılmaktadır. Rehberler ise belirli ilgi alanlarına yönelik daha genel bir yönlendirme sağlamaktadır.

İşgücü istatistiklerinde standart belirleme süreci, sorunları belirlemek ve çözümlerine yönelik olası yaklaşımları geliştirmek için ILO İstatistik Birimi tarafından ülkelerce hâlihazırda kullanılan kavramların, tanımların, sınıflandırmaların ve yöntemlerin gözden geçirilmesiyle başlamaktadır. Her geliştirme aşamasında birçok istatistik üreticisine ve kullanıcıya danışılmaktadır. ILO'nun bahse konu geliştirme çalışmalarının desteklenmesi için ulusal ve uluslararası uzmanlardan oluşan teknik bir çalışma grubu oluşturulabilmektedir. Resmi bir uzmanlar toplantısı genellikle, hükümetler, işveren örgütleri ve işçi örgütleriyle istişare içinde ILO Yönetim Kurulu tarafından atanan uzmanlarla yapılır. Bu teknik çalışma grubu, konuları inceler ve tavsiyelerde bulunur, bu tavsiyeler temelinde ILO İstatistik Birimi, ICLS'nin değerlendirmesi için teklifler hazırlar.

Bu süreç, Kooperatif İstatistiklerine İlişkin Rehber'in geliştirilmesinde de izlenmiştir. ILO, Kooperatifleri Teşvik ve Geliştirme Komitesi (COPAC) ile birlikte kooperatif istatistikleriyle ilgili ulusal uygulamalara yönelik incelemeler gerçekleştirmiştir. İncelemeler, kooperatif istatistikleri üretme konusunda farklı türde kurumsal düzenlemelere sahip ülkeleri içermektedir. ILO ve COPAC kooperatiflerle ilgili istatistiklerin nasıl üretildiğini, kullanılan tanımları ve hangi istatistiklerin mevcut olduğu üzerinde çalışmıştır. Kooperatif istatistikleri konusunda; kooperatifçilik hareketinin temsilcilerinden, ulusal istatistik kurumlarından, politika yapıcılardan ve araştırmacılardan oluşan teknik bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Teknik çalışma grubu, taslak rehber hazırlanmasına katkı sağlayan bir dizi çalışma yürütmüştür.

4. Neden kooperatifler?

Kooperatiflerin istihdam yaratma ve yerel ekonomik kalkınmadaki rolü yaygın olarak kabul edilmektedir. Kooperatifler, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, yüksek kaliteli istihdamı, insana yakışır işi ve sosyal adaleti teşvik etmede benzersiz ve özel bir role sahiptir. Bunun nedeni, kooperatif mülkiyet modeli ve demokratik yönetim ilkeleri sayesinde, kooperatiflerin faaliyetlerinin çalışan, tüketici ve toplum üyesi olan ortaklarının ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirilmesidir.

Kooperatif modeli, üreticilere, işçilere ve tüketicilere, hızla değişen çalışma dünyasında ve daha genel olarak toplumda karşılaştıkları birçok zorluğun üstesinden gelmeleri için araçlar sağlamaktadır. Bu zorluklar çalışma hayatının hem doğasını hem de organizasyonunu büyük ölçüde etkileyen demografik değişiklikleri, yaşlanmayı, göçü, iklim değişikliğini ve teknolojiye gelişmeleri içerir. Kooperatif modelinin özellikle faydalı sonuçlar yarattığı düşünülen, tamamı olmasa da ilk akla gelen alanlar aşağıda yer almaktadır:

- Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerden kayıtlı ekonomik faaliyetlere ve istihdama geçiş,
- Konuta, hizmetlere ve iyi ücretli istihdama erişim açısından artan eşitsizlik,
- Teknolojik gelişmelere bağlı olarak, çalışma hayatının en azından bir bölümünün, yeniden örgütlenmesi ve esnekleştirilmesi.

Kooperatiflerin anılan zorluklarla baş etme ve krizler sırasında ekonomik dayanıklılık ve istikrar sağlamanın yanı sıra adil ve sürdürülebilir büyümeyi¹ teşvik etmedeki potansiyelleri ve başarıları hakkında kanıtlar sunan çeşitli çalışmalar ve yayınlar bulunmaktadır. Ancak, kooperatiflerin ve diğer türdeki işletmelerin teşviki ve düzenlenmesine ilişkin politikayı yönlendirecek tam değerlendirme için, kooperatiflerin aşağıda sıralanan alanlardaki rolü ve katkıları hakkında kapsamlı istatistiksel bilgilere ihtiyaç vardır:

- Ekonomik büyüme;
- Ekonomik dayanıklılık ve istikrar;
- Özellikle tarımda sürdürülebilir kalkınma;
- İstihdam ve insana yakışır iş;
- Kayıt dışı ekonomiden kayıtlı ekonomiye geçiş;
- Teknolojik değişimi ve işin geleceğini yansıtan çalışma hayatının yeniden düzenlenmesi ve esnekleştirilmesi;
- Barınma, sosyal ve finansal hizmetlere adil ve uygun fiyatlı erişim.

Uluslararası Sanayi, Zanaat ve Hizmet Üretimi Kooperatifleri Örgütü (CICOPA) tarafından 2017 yılında yayımlanan kooperatiflerde istihdama ilişkin ikinci küresel rapor, kooperatiflerde veya kooperatifler kapsamında en az 279,4 milyon kişinin istihdam edildiğini tahmin etmektedir. Bu, dünyada istihdam edilen nüfusun yüzde 9'undan fazladır (Eum 2017).

ILO'nun Kooperatiflerin Teşvikine İlişkin 193 Sayılı Tavsiye Kararı, kooperatifleri teşvik edecek politikaların geliştirilmesine ve uygulanmasına yardımcı olmak için kooperatiflere ilişkin ulusal istatistiklerin iyileştirilmesi ihtiyacını vurgulamaktadır. Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, kooperatiflerin bahse konu hedeflere ulaşma yolunda bir uygulama aracı olarak rolünü teyit etmektedir (BM 2015, para. 41).

1 Örneğin COPAC Yayını: [Transforming our world: A cooperative 2030 series](#)

5. Kooperatiflere ilişkin uyumlaştırılmış bir küresel istatistik seti geliştirmeye doğru

Rehber, küresel düzeyde kooperatiflere ilişkin istatistiklerin ülkeler arasında karşılaştırılabilir ve ilgili ekonomi ve işgücü piyasası istatistikleriyle tutarlı bir şekilde daha erişilebilir olması ihtiyacına yanıt olarak geliştirilmiştir. Bu ihtiyacı karşılamak için birden fazla kaynaktan kapsamlı istatistikler gerekmektedir. Tek bir kaynaktan elde edilen istatistikler, Rehberde belirtildiği gibi kooperatiflerin ekonomiye, işgücü piyasasına ve topluma katkısının tamamını gösterememektedir.

Kooperatiflerle ilgili kaliteli istatistikler kooperatiflerin kendilerinden toplanabileceği gibi, idari kayıtlar, sayımlar ya da kooperatif olarak kayıtlı kurumların anketleri gibi kaynaklardan da derlenebilir. Bu tür istatistikler bazı ülkelerde kooperatif üst kuruluşları veya kooperatiflerden sorumlu devlet kurumları tarafından üretilmektedir. Bahse konu istatistikler, kooperatiflerin sayısı ve türleri, kooperatiflerin ortak sayıları, kooperatiflerde çalışan personel sayısı ve ekonomik performans (katma değer, ciro, öz kaynaklar ve aktifler gibi) gibi konuları kapsamaktadır. Bu istatistikler kooperatiflerle ilgili istatistiksel tablonun önemli bir parçasını oluşturabilir ve bazı durumlarda bir ülkenin resmi istatistiklerinin bir parçası olarak nitelendirilebilir.

Bununla birlikte, bu kurumlar tarafından derlenen kooperatif istatistikleri, genellikle ekonominin geneline ve işgücü piyasasına ilişkin resmi istatistiklerle veya diğer ülkelerdeki istatistiklerle tam olarak karşılaştırılabilir nitelikte değildir. Bu istatistikler her zaman düzenli olarak, örneğin yıllık olarak, hazırlanmamakta ve toplanan verilerin kapsamına göre değişiklik gösterebilmektedir. Bilgi kaynağı kooperatiflerin kendileri olan istatistikler, kooperatiflerde çalışan veya kooperatif ortağı olan kişiler hakkında yalnızca yaş ve cinsiyet gibi nispeten temel bilgileri sağlayabilmektedir.

Kooperatifler ve kooperatiflerdeki istihdama ilişkin bilgiler yaygın olarak üretilen resmi ekonomik ve sosyal istatistiklere dâhil edilse de kooperatiflere ilişkin veriler genellikle ayrı olarak tanımlanamamaktadır. Bu istatistikler, ulusal istatistik kurumları veya belirli bir konudaki resmi istatistiklerden sorumlu diğer kurumlar tarafından yürütülen işyeri ve hanehalkı sayımları ve anketleri gibi kaynaklardan ve şirket kayıtları gibi idari kaynaklardan elde edilmektedir. Söz konusu istatistikler, farklı kaynaklardan ve ülkelerden gelen bilgilerin uyumlaştırılmasına, entegre edilmesine ve karşılaştırılmasına olanak tanıyan uluslararası kabul görmüş kavramlara, tanımlara ve metodolojilere dayanmaktadır.

İlgili resmi istatistik kaynakları şunları içerir:

- İdari ve istatistiksel işletme kayıtları;
- İşletmelere yönelik sayımlar ve anketler;
- Özellikle işgücü, hanehalkı gelir ve gideri ve barınma gibi konulardaki hanehalkı anketleri.

İşletmelerin idari kayıtları, idari amaçlarla hükümetler veya kooperatif üst kuruluşları tarafından saklanmaktadır. İstatistiksel işletme kayıtları, ulusal istatistik kurumları tarafından tutulmakta ve genellikle birden fazla idari kayıttan, sayımlardan ve anketlerden elde edilen bilgileri birleştirmektedir. İstatistiksel işletme kayıtlarında yer alan verilerin standartlaştırılmış metaveri ve formatlara dayalı olarak temizlenmesi ve entegrasyonu için istatistiksel prosedürler kullanılmaktadır. Bu kayıtlar, ekonomik sayımlarda ve anketlerde sayılacak ana kitleyi tanımlamak ve anketler söz konusu olduğunda, örneklem çerçevesini oluşturmak için kullanılmaktadır. İdari kaynakların yanı sıra bu tür sayımlardan ve anketlerden elde edilen veriler, genellikle, faal olmayan birimlerin ayıklanması da dâhil olmak üzere, istatistiksel kayıtlarda tutulan bilgileri doğrulamak ve güncellemek için kullanılmaktadır.

Genel olarak, idari ve istatistik kayıtlar, işletmelerin sayıları ve temel özellikleri hakkında bilgi sağlayabilir, ancak ekonomik performans veya yarattıkları istihdam hakkında bilgi veremez, çünkü bunlar zaman içinde değişen özelliklerdir. Bazı ülkelerde, devlet kurumları tarafından tutulan istihdam kayıtları, istihdamı ve kooperatiflerde istihdam edilen kişilerin yaş, cinsiyet ve uyruk gibi bazı özelliklerini belirlemek için kullanılabilir.

İşyeri sayımları ve anketleri, doğrudan işletmelerden (işyerlerinden) veri toplayan ve işletmelerin özellikleri hakkında kapsamlı bilgi sağlayan istatistiksel veri derlemeleridir. Bunlar işletmelerin ekonomik performansı hakkındaki temel bilgi kaynaklarıdır.

İşyeri sayımı, bir ülkedeki tüm işletmeleri veya işletmelerin belirli bir alt kümesini kapsayan detaylı bir veri toplama yöntemidir. Örneğin, tarım sayımı, tarımın yapısına ilişkin, bir ülkenin tamamını veya önemli bir bölümünü kapsayan verilerin toplanması, işlenmesi ve yayılması için yapılan istatistiksel bir işlemdir (FAO 2015, 3). Kooperatif sayımı, bir tür işyeri sayımıdır ve kooperatif olarak kayıtlı kurumları kapsamaktadır.

Bir işyeri anketi, işyerlerinin temsili örneklemeden veri toplar. Bazı işyeri anketleri genel olarak "işletme anketleri" olarak adlandırılır ve öncelikli olarak üretimi ve işletmelerin ekonomik performansını ölçmeyi amaçlar. Diğer işyeri anketleri ise esas olarak istihdamın ve kazançların ölçülmesiyle ilgilenmektedir.

İşletmeler, işletme büyüklüğü, ekonomik faaliyet, üretim gibi konularda kendi özelliklerine dair detaylı bilgiler sağlayabilirler. Aynı şekilde bordrolarındaki işçi sayısı, işçilerin ücretleri ve çalışma süresi gibi özellikleri hakkında da güvenilir veriler sağlayabilirler. Ancak, bu veriler genellikle, işçilerin yaşı ve cinsiyeti gibi bilgileri yalnızca temel demografik bilgileri içermektedir.

Hanehalkı anketleri, hanehalkını örnekleme birimi olarak kullanarak doğrudan hanehalkı üyelerinden veri toplar. Veriler, evde yapılan yüz yüze görüşme yoluyla veya daha önce sorulan soruların yanıtlarına bağlı olarak soruların karışık bir şekilde sıralanmasına olanak tanıyan bilgisayar destekli görüşme teknolojisi kullanılan telefon görüşmesi yoluyla toplanabilir. İnternet üzerinden çevrimiçi olarak doldurulabilen veya anket formlarının muhatabınca doldurulup posta yoluyla iletiildiği anketler de kullanılabilir. Bazı anketlerde, hanenin bir üyesi tarafından diğer üyeler adına (vekaleten) bilgi verilmektedir. Diğer durumlarda, hanehalkının her bir üyesiyle ayrı ayrı görüşülür veya yalnızca hanehalkı üyelerinden sadece bir kısmıyla görüşülür. Bu durum, toplanan bilgilerin hassasiyetine ve bir hane üyesinin hanenin diğer üyeleri

hakkında talep edilen bilgi türlerini sağlayabilme olasılığına bağlıdır. Hem veri toplama usulleri hem de vekaleten edinilen bilgiler, toplanabilecek bilgilerin doğası üzerinde bir etkiye sahip olacaktır.

Hanehalkı anketleri; insanlar hakkında, onların işleri, çalıştıkları iş sayısı, istihdam durumu ve meslek gibi işlerinin özellikleri ile birlikte sosyal, demografik ve ekonomik özellikleri ve aynı zamanda söz konusu kişilerin aileleri ve hanehalkları hakkında temel istatistik kaynaklarıdır. . Bu anketler hanehalkı üyelerinin istihdam edildiği işletmelerin özellikleri hakkında temel bilgileri verebilir. İşgücü anketleri (LFS), genel ve çok amaçlı hanehalkı anketleri ve gelir ve harcama anketlerinin tümü, kooperatiflerin ekonomik, sosyal etkileri ile işgücü piyasası üzerindeki etkilerini ölçmek için kullanılabilir. Ancak bu anketler nadiren bir kişinin kooperatifte istihdam edilip edilmediği ya da kooperatif ortağı olup olmadığına ilişkin bilgi toplamaktadır.

Kooperatifler hakkında kapsamlı istatistiklerin derlenmesi için kooperatifler ve kooperatif üst kuruluşları tarafından üretilen istatistiklerin yanı sıra yukarıda bahsedilen tüm veri kaynaklarından elde edilen bilgilerin kullanılması gerekecektir. Kooperatiflerin sayısı ve türleri, ekonomik performansları, ortakları, yarattıkları istihdam ve ortakların ve kooperatiflerde çalışan kişilerin özellikleri gibi istatistikler tek bir veri kaynağına dayanılarak üretilemez. Farklı kaynaklarla çalışıldığında, eğer farklı kavramlar, tanımlar ve metodolojiler kullanılmışsa bu kaynaklardan derlenen istatistikler karşılaştırılabilir olmayacaktır.

Ancak şu anda, kooperatiflerin ekonomiye ve istihdama katkısı, ulusal istatistik kurumları tarafından üretilen resmi istatistiklerde nadiren belirtilmektedir. Ekonomik ve sosyal önemlerine rağmen, uluslararası istatistiksel standartlarda yakın zamana kadar kooperatiflere çok az ilgi gösterilmiştir.

Kooperatif İstatistiklerine İlişkin Rehber, bahsedilen sorunların ele alınmasına yönelik önemli bir adımdır. Kooperatif üst kuruluşları ve kurumlar, farklı veri kaynaklarından elde edilen istatistiklerin karşılaştırılabilirliğini geliştirmek, yaygın kullanılan ekonomi ve işgücü istatistikleriyle tutarlılığı ve uyumluluğu geliştirmek için Rehberi kullanabilir. Ulusal istatistik kurumları ve resmi istatistik üreten diğer kuruluşlar, ilgili veri kaynaklarında kooperatiflerle ilgili bilgilerin tanımlanmasını iyileştirmek için Rehberi kullanabilir. Bu, kooperatif üst kuruluşları ve kurumlar tarafından derlenenler de dâhil olmak üzere, kooperatiflerin ekonomiye, işgücü piyasasına ve topluma katkısını değerlendirmek için tutarlı, geniş ve karşılaştırılabilir bir istatistik yelpazesinin sağlanmasına olanak sağlayacaktır.

6. Kooperatif istatistiklerine ilişkin rehberde bu kadar önemli olan nedir?

Rehber, kooperatiflere ilişkin istatistikleri, ekonomi ve işgücü istatistiklerine yönelik mevcut uluslararası standartlarla tutarlı bir şekilde derlemek için gereken kavramları, sınıflandırmaları, istatistiksel birimleri ve tanımları açıklamaktadır. Rehber, kooperatiflerle ilgili istatistiklerin tanımlama, analiz ve politika geliştirme amaçları için bilgi vermesi gerektiğini ve bu amaçlar için aşağıdakiler hakkında veri toplanmasına ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır:

- Kooperatiflerin sayısı ve türleri;
- Kooperatif ortakları;
- Kooperatiflerce üretilen iş;
- Kooperatiflerin ekonomiye katkısı.

Rehber ayrıca kooperatif istatistiklerinin üretilmesiyle ilgili istatistiksel birimleri de belirtmektedir. "İstatistiksel birimler", kooperatiflerden veya kooperatifler hakkındaki istatistiklerin toplanıp derlenebildiği birimlerdir. Belirtilen temel istatistiksel birimler şunlardır:

- Kooperatifler;
- Kooperatif ortakları;
- Gerçek/Tüzel Kişiler;
- İş veya çalışma faaliyetleri
- Ulusal Hesaplar Sisteminde (2008 SNA) ve [Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması, Revizyon 4'te](#) (ISIC, Rev. 4) tanımlanan kurumsal birimler.

Rehberde verilen referans kavramlar ve tanımlar, belirlenen analitik amaçlar için istatistiklerin neyi ölçmeyi amaçlaması gerektiğini açıklar. Operasyonel tanımlar, bu kavramların yeterince doğru bir şekilde ölçülmesini sağlamak için elverişli veri toplama yöntemleriyle elde edilebilecek bilgileri tanımlar. Rehber, kooperatifler, kooperatif türleri, kooperatif ortakları ve kooperatiflerde üretilen iş için referans kavramlar ve operasyonel tanımlar sunar. Diğer istatistiksel birimler, mevcut uluslararası istatistik standartlarında tanımlanmıştır. İş veya çalışma faaliyeti, iş ilişkileri istatistikleri ile ilgili [20. ICLS Kararının](#) 8. paragrafında, tek bir ekonomik birim için bir kişi tarafından gerçekleştirilen veya gerçekleştirilmesi amaçlanan "bir dizi görev ve hizmet" olarak tanımlanır (ILO 2018b).

Rehberin operasyonel tanımlara ve istatistiksel birimlere ilişkin bölümü, kooperatifleri tanımlayan operasyonel kriterleri listeler ve bu sayede kooperatif olmayan ancak kooperatiflerin bazı özelliklerini taşıyan veya kooperatiflerle bağlantılı kuruluşlara yönelik işlemler konusunda rehberlik sağlar. Kooperatiflerin ekonomik katkısını ölçmek için üzerinde anlaşmaya varılmış bir metodoloji bulunmadığından, rehber bu hususa dair ayrıntılı tanımlar sunmamaktadır, ancak ILO'nun bu hususu değerlendirmek için tedbirler geliştirilmesi konusunda ilgili taraflarla işbirliği içinde çalışması gerektiğini vurgulamaktadır.

Kooperatifler

Rehberde tanımlanan kooperatif kavramı, ortaklığın hem gerçek kişileri hem de tüzel kişileri kapsayabileceğine ilişkin açıklama ile ILO'nun 193 sayılı tavsiyesindeki yasal tanımdan türetilmiştir:

► Kooperatif, ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaç ve isteklerini müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme aracılığıyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen gerçek kişi ve/veya tüzel kişilerin oluşturduğu özerk bir birlik olarak tanımlanır.

TBu tanım, kooperatiflerin temel unsurlarını ve amacını "ortaklarının ihtiyaçlarını karşılamak" şeklinde açıklamaktadır. Söz konusu ihtiyaçlar arasında; ürünlerini bir kooperatif aracılığıyla ticarileştiren ortaklar için pazarlara erişim ve istikrarlı gelir, tüketici kooperatiflerinin ortakları için makul fiyatlar, işçi kooperatifinin ortakları için istihdama veya daha iyi çalışma koşullarına erişim ile üretici kooperatifi için alet ve makinelere erişim sayılabilir.

Rehber ayrıca kooperatifler ile Ulusal Hesaplar Sisteminde (SNA) tanımlanan ve kooperatifleri içerebilen kurumsal birim türleri arasındaki ilişkiyi açıklığa kavuşturmaktadır. Kooperatifler, Ulusal Hesaplar Sistemi içinde finansal veya finansal olmayan şirketler veya kâr amacı gütmeyen kuruluşlar (NPI'ler) olarak bulunabilirler. Bir kooperatif, ana sözleşmesinde ortaklarına kâr dağıtımını yasaklanıyorsa, kâr amacı gütmeyen kuruluş olarak kabul edilir. (UN 2008a, paragraf 4.7 ve 23.21). Bu tanımlamalar, Ulusal Hesaplar Sistemine dayalı mevcut ekonomik istatistiklerde kooperatiflerin nerede konumlandırılabilceğini belirlemeye yardımcı olur.

Rehber, ölçme amaçları açısından, kooperatif tanımının dört kriter temelinde işlevselleştirilebileceğini belirtmektedir. Bunlar kooperatiflerin temel tanımlayıcı özellikleridir. Aşağıdaki kriterlerin tümünü karşılamayan herhangi bir işletme, istatistiksel amaçlar için kooperatif olarak tanımlanmamalıdır:

- Bir kooperatif resmi olarak kurulmuş bir kurumsal birim olmalıdır (finansal olmayan şirket, finansal şirket veya kâr amacı gütmeyen kuruluş).
- Bir kooperatif, her ortağın eşit oya sahip olduğu ilkesine göre, ortaklar tarafından demokratik olarak kontrol edilmelidir.
- Kooperatife ortaklık gönüllü olmalı ve kısıtlayıcı olmamalıdır.
- Kârın veya gelir fazlasının ortaklar arasında dağıtılması, her bir ortağın koyduğu sermaye ile doğrudan bağlantılı olmamalıdır.

Bununla birlikte rehber, bazı durumlarda işletmelerin kayıt olmaksızın kooperatiflere benzer şekilde faaliyet gösterebileceğini kabul etmektedir. Bu tür işletmelere bazen "gayri resmi kooperatifler" denir. Rehber, yukarıda listelenen son üç kritere dayalı olarak tescil edilmemiş kooperatiflerin gerçek kooperatiflerden ayrı olarak tanımlanması gerektiğini belirtmektedir. Rehber ayrıca mütüellerin, imece gruplarının veya sosyal girişimlerin (SNA'da tanımlandığı şekliyle) kooperatif olarak sayılmaması gerektiğini belirtmektedir.

Rehber, kooperatif istatistiklerinin, kooperatiflerin sahip olduğu veya kooperatifler tarafından kontrol edilen ticari şirketler gibi iştirakler hakkındaki istatistikleri içermesi gerektiğini vurgulamaktadır. İstatistikler mümkün olduğu ölçüde kooperatifler, kooperatiflere ortak işletmeler ile kooperatiflerin sahip olduğu ve kontrol ettiği işletmeler için ayrı ayrı derlenmelidir. Bu tür istatistiklere kooperatiflerin "kapsam içi istatistikleri" adı verilir. Bu geniş kapsamın, kooperatiflerin ekonomik ve sosyal katkısının tam olarak değerlendirilmesine olanak sağlamak için gerekli olduğu düşünülmektedir.

Kooperatif Türleri

Ortakların ihtiyaçları, kooperatiflerin doğasını ve katkısını anlamada merkezi öneme sahip olduğundan, rehber, ortakların menfaatlerine dayalı olarak dört ana kooperatif türü tanımlamaktadır:

- Üretici kooperatifleri;
- İşçi kooperatifleri;
- Tüketici/faydalanıcı kooperatifleri;
- Çok paydaşlı kooperatifler.

Rehber, aşağıda özetlenen bu türlerin her birinin kısa tanımlarını sağlamaktadır.

► Tablo-1 Kooperatif Türleri

Kooperatif Türü	Ortakların Menfaati	Ortak Türü
Üretici Kooperatifi	Üretim faaliyeti	Üretici ortaklar
İşçi Kooperatifi	İş	İşçi ortaklar
Tüketici/Faydalanıcı Kooperatifi	Tüketim	Tüketici ortaklar: müşteriler, müşterilerin aileleri, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, üreticiler, şirketler
Çok Paydaşlı Kooperatif	Birden fazla menfaat	Üretici ortaklar, tüketici/faydalanıcı ortaklar, işçi ortaklar

Bu dörtlü kooperatif sınıflandırması, esas olarak, kooperatifler hakkındaki verilerin ulusal ve uluslararası düzeylerde tutarlı bir şekilde karşılaştırılmasına ve toplanmasına izin vermek için ülkeler tarafından kullanılan çeşitli kooperatif sınıflandırmalarının basitleştirilmesi ve rasyonelleştirilmesidir.

Üretici kooperatifinde, ana menfaat, ortakların kendi başlarına bir işletme olarak yürüttükleri üretim faaliyetleriyle ilgilidir. Bu kooperatiflere, temel olarak küçük tarım veya zanaat üreticileri gibi şahıs işletmeleri ortak olmaktadır ancak, ticaret şirketleri de bu kooperatiflere ortak olabilmektedir. Üretici kooperatiflerinin “pazarlama kooperatifleri”, “işleme kooperatifleri”, “arz veya satın alma kooperatifleri”, “varlık yönetimi kooperatifleri” ve “çok amaçlı kooperatifler” gibi çeşitli alt türleri bulunabilir (Bouchard vd. 2020, 18).

Bir işçi kooperatifinde, ortaklar, kooperatif tarafından veya kooperatif aracılığıyla sağlanan istihdam menfaatini paylaşırlar. Ortaklar, işleri kooperatifleri aracılığıyla doğrudan güvence altına alınan işçilerdir (işçi-ortaklar). Bu gruplandırma, bazı ülkelerde kooperatif tarafından gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlere göre adlandırılan işçi kooperatiflerini de içermektedir; örneğin “sağlık kooperatifi” (Brezilya), “ortak toprak kullanımı kooperatifi” (İspanya), “tarım işleri kooperatifi” (İtalya), “tarımsal kooperatif-kolektif çiftlik” ve “kooperatif çiftlik” (Rusya) . (Bouchard vd. 2020, 18).

Tüketici/faydalanıcı kooperatifinde ortaklar, kooperatif tarafından veya kooperatif aracılığıyla sunulan mal veya hizmetlerin tüketicileri veya faydalanıcılarıdır. Faaliyetlerinin niteliğine göre “tüketici kooperatifi” (perakende), “konut kiracı kooperatifi” ve “altyapı hizmetleri kooperatifi” (su temini, elektrik temini, telekomünikasyon) gibi çeşitli tüketici kooperatifleri alt türleri tanımlanabilir. Finansal hizmet kooperatifleri, aynı zamanda hizmet üreticisi de olsalar, tüketici/faydalanıcı kooperatiflerinin bir parçası olarak sınıflandırılırlar.

Çok paydaşlı kooperatif, kooperatifin faaliyetlerine önemli ölçüde dâhil olan birden fazla türde ortağa sahip ve aşağıdaki özellikleri taşıyan bir kooperatiftir:

- Kooperatif yönetim kurulunda birden fazla ortak türü temsil edilmektedir;
- Hiçbir ortak türü, yönetim kurulundaki oyların çoğunluğuna veya kararlarda münhasır veto yoluyla hâkim bir konuma sahip değildir.

Kooperatiflerin, ortakların menfaatlerine dayalı sınıflandırılması, elbette, ekonomik faaliyet kolu (sanayi) dâhil olmak üzere diğer ilgili özelliklere dayalı sınıflandırma ile tamamlanmalıdır. Rehber, kooperatif istatistiklerinin aşağıdaki şekilde sistematik olarak tablolaştırılması gerektiğini belirtir:

- Dört ana kooperatif türünün yanı sıra ilgili ve uygulanabilir olduğunda ulusal düzeyde belirlenen alt türlere göre;
- Ekonomik faaliyet dalına göre;
- Kentsel ve kırsal alanlar da dâhil olmak üzere ulusal amaçlarla ilgili bölgelere göre.

Kooperatiflerin sınıflandırılmasına ilişkin daha kapsamlı bir tartışma, Kooperatif İstatistikleri: Kavramlar, Sınıflandırma, Çalışma ve Ekonomik Katkı Ölçümü adlı çalışmanın 2. bölümünde bulunabilir (Bouchard vd. 2020).

Kooperatif Ortakları

Rehberde göre, kooperatiflerin ortakları gerçek veya tüzel kişiler olabilir. Ortaklık; cinsiyet, toplumsal, etnik, siyasi veya dini ayırım olmaksızın, bir kooperatifin hizmetlerinden yararlanabilecek ve ortaklığın sorumluluklarını kabul etmeye istekli tüm kişi ve kuruluşlara açık olmalıdır.

“Ortaklık”, her bir kooperatifin ortak sayısı olarak tanımlanır. Hem gerçek kişiler hem de tüzel kişiler birden fazla kooperatife ortak olabilir. Bu nedenle, ortaklığa ilişkin istatistikler, en az bir kooperatife ortak olan kişi ve işletmelerin sayısına ilişkin istatistiklerle eşdeğer değildir. Bununla birlikte, bir kooperatifin veya belirli kooperatif türlerinin ortak sayısı hakkındaki istatistikler, kooperatiflerin büyüklüklerini, önemlerini ve etkilerini değerlendirmede yararlı olabilir.

Ortakların temel menfaatlerine dayalı olarak rehber, dört kooperatif türüne de yansıyan; üretici-ortaklar, işçi-ortaklar ve tüketici-ortaklar ile üçlü bir sınıflandırma önermektedir. Her ne kadar bazı işletmeler sahibi olan kişiden ayırt edilemese de üretici ortaklar başlı başına birer işletmedir. İşçi ortaklar, tanım gereği sahip oldukları kooperatifle çalışan işçilerdir. Tüketici-ortaklar, gerçek kişiler veya şirketler, tüzel kişiliği olmayan girişimler ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar gibi kurumsal birimler olabilir.

Kooperatiflerde İş Yaşamı

Kooperatiflerde yürütülen işler hem ortaklar hem de ortak olmayanlar tarafından üstlenilebilir. Söz konusu işler, 19. ICLS tarafından kabul edilen çalışma istatistikleri, istihdam ve atıl işgücü ile ilgili kararda tanımlanan tüm çalışma biçimlerini içerebilir. Bu çalışma biçimleri, kendi hesabına yönelik üretim işi, istihdam, gönüllü çalışma, ücretsiz çırak/stajyer/kursiyer ve diğer çalışma biçimleridir.

Kooperatifler tarafından yaratılan işe, özellikle istihdama ilişkin istatistikler, aşağıdaki alanlarda ortaklar ve ortak olmayanlar tarafından gerçekleştirilen işler için ayrı ayrı derlenmeli ve tablolaştırılmalıdır:

- Kooperatifler;
- Bir üretici kooperatifine veya çok paydaşlı bir kooperatife ortak olan ekonomik birimler;
- Bir kooperatifin sahip olduğu veya onun tarafından kontrol edilen şirketler (iştirakler)

Bu geniş ve kapsamlı, kooperatifler tarafından üretilen iş kavramı "kooperatif istatistikleri kapsamı içinde kalan çalışma" olarak da değerlendirilebilir.

Rehber, üretici ortakların ve tüketici ortakların kendi kooperatiflerinde gönüllü, bağımsız işçi veya çalışan olarak bulunabilecekleri çeşitli koşulları açıklamaktadır. Daha da önemlisi Rehber, işçileri çeşitli bağımsız ve bağımlı işçi kategorilerine ayıran İstihdam Durumuna Göre Uluslararası Sınıflandırma (ICSE-18) çeşitli kooperatif ortakları tarafından gerçekleştirilen işlerin nasıl ele alınacağına açıklık getirmektedir.

Rehber özellikle işçi-ortakların ya çalışan ya da bağımlı yükleniciler olarak bağımlı çalışanlar olduğunu belirtir. Bunun nedeni, ortakların işletmelerinin işleyişi üzerinde, örneğin çoğunluk hissedarıyla aynı derecede kontrole sahip olmamalarıdır. İşçi-ortaklar çalışma koşulları ve müşterek sahip oldukları kooperatifin işleyişi konularında, kooperatif yönetiminin ve/veya ortakların çoğunluğunun aldığı kararlara bağılırlar.

Kooperatifte yapılan her iş veya çalışılan süre için işçi-ortaklara bir yevmiye veya ücret ödeniyorsa, bu ortaklar kendi kooperatiflerinin çalışanları olarak sınıflandırılmalıdır. İşçi-ortaklara yalnızca kâr veya gelir fazlası üzerinden ödeme yapılıyor veya hizmet başına bir ücret ödeniyorsa, bağımlı yükleniciler olarak sınıflandırılmalıdırlar. Bu, diğer işletme türlerinde bağımlı işçilerin istihdamdaki durumlarına göre sınıflandırılması ile de tutarlıdır.

Bir kooperatifin yönetim ve idaresindeki işler, üretici kooperatiflerine ortak olan işletmelerin sahibi işletmeciler tarafından yapıldığında, bu çalışma ücret karşılığında yapılıyorsa, istatistiksel açıdan kooperatifte istihdam olarak değerlendirilmelidir. Üretici-ortakların bu tür işleri ücretsiz olarak yapmaları halinde bu durum kooperatifte değil, ortağın kendi işletmesinde istihdam olarak değerlendirilmelidir. Bu tür işler, kooperatiflerin işçi ortakları tarafından ilave ücret karşılığında veya ücretsiz olarak yapılması durumunda, kooperatifteki istihdam olarak değerlendirilmelidir.

Bir tüketici-ortak, kooperatifinde yönetim ve idare dâhil olmak üzere herhangi bir işi ücretsiz olarak yaparsa, bu gönüllü çalışma olarak değerlendirilmelidir. Bir tüketici-ortak, kooperatifte ücretli olarak çalışıyorsa, bu ortak kooperatifin çalışanı olarak sayılmalıdır.

Ayrıca, ortak olmayanların, çalışan, bağımlı yüklenici, ücretsiz çırak/stajyer/kursiyer ve gönüllü çalışan dâhil olmak üzere her türlü kooperatifte çalışabileceği hususu da önemlidir.

Kooperatiflerin ekonomik katkısı

Rehber, kooperatiflerin ekonomik katkısını ölçmek için, kooperatif türüne bağlı olarak farklı değerlendirmelere ihtiyaç duyulabileceğini ve bunun için aşağıdakiler hakkında bilgi gerektiğini belirtmektedir:

- İstihdam;
- Gelir;
- Katma değer;
- Varlıklar;
- Yükümlülükler;
- Kâr veya gelir fazlasının kullanımı;
- Yatırım;
- Kooperatif istatistikleri kapsamı içinde kalan çalışanların kazançları;
- Ortak içi ve ortak dışı yapılan işlemlerin payı.

Bu kavramların tamamı olmasa da birçoğu, Ulusal Hesaplar Sistemi gibi mevcut uluslararası istatistiksel standartlarda tanımlanmıştır. Ancak Rehber, her kavramın farklı kooperatif türlerine uygunluğu konusunda tavsiye vermemektedir. Şu anda mevcut uluslararası istatistiksel standartlarda, “kârın veya gelir fazlasının kullanımı” veya “ortak içi ve ortak dışı yapılan işlemlerin payı” gibi kavramların nasıl ölçüleceğine dair pek az bilgi bulunmaktadır. Rehber, ILO’nun ilgili taraflarla iş birliği içinde, kooperatiflerin ekonomik katkısını değerlendirecek ölçütlerin geliştirilmesi üzerinde çalışılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Amaçlarının kooperatif için kâr elde etmekten ziyade ortaklarına fayda sağlamak olduğu göz önüne alındığında, kooperatiflerin ekonomik performansını ölçmek için katma değer gibi geleneksel ölçütlerin sınırlılıkları hakkında endişeler bulunmaktadır (Örneğin bkz. Uzea 2014). Bununla birlikte, sıklıkla kooperatiflere atfedilen olumlu ekonomik etkilerin birçoğunun ölçülmesi, bu etkilerin doğası gereği zorluklar içermektedir. Kooperatiflerin sağladığı ekonomik etkiler arasında, pazar gücünü dengeleme, rekabeti teşvik etme, ekonomik istikrar ve dayanıklılık, teknik verimlilik ve yenilikçilik sayılabilir. Bu etkilerin ölçülmesi, karmaşık ekonometrik yöntemlerin, mikro simülasyonların ve modellemelerin kullanılmasını gerektirebilir. Bu tür analizlerde girdi olarak kullanılması gereken ve potansiyel olarak kendi başına gösterge olarak kullanılacak anahtar değişkenleri belirlemek için daha fazla yöntem geliştirme çalışmasına ihtiyaç vardır.

Yukarıda listelenenlere ve diğer mevcut ölçütlere ek olarak, gerekli bilgiler şunları içerebilir:

- Elde edilen değer;
- Paylaşılan değer;
- Gönüllü çalışmanın değeri;
- Risturn
- Ortakların girdi tüketimindeki payı

Gerekten ek bilgilerin doğası hakkında daha fazla bilgi için Kooperatif İstatistikleri: Kavramlar, Sınıflandırma, Çalışma ve Ekonomik Katkı Ölçümü adlı çalışmanın 4. Bölümünde bulunabilir (Bouchard vd. 2020). Sınırlılıklarına rağmen, rehberde belirtilen daha geleneksel ölçütler (istihdam, gelir veya ciro, katma değer, varlıklar ve yükümlülükler vb.), kooperatiflerin ekonomik katkısının tamamını yansıtmaya da bu katkının değerlendirilmesiyle ilgili geçerli göstergelerdir. Çoğu ülkede, ekonominin tamamı için bu ölçütlere ilişkin istatistikler mevcuttur. Kooperatiflerin özel ekonomik etkilerinin ölçülmesine izin verecek yöntem geliştirme ihtiyacı, kooperatif istatistiklerinin geleneksel ekonomik göstergelere dayalı olarak ölçülmesini ve derlenmesini geciktirmek için bir neden olmamalıdır.

Veri toplama, tablolama ve analiz

Kooperatiflere dair veri toplama yöntemlerinin daha fazla geliştirilmesine ihtiyaç olduğundan, Rehber bu hususta ayrıntılı kılavuzluk sağlamamaktadır. Rehber potansiyel veri kaynaklarını belirlemede ve kooperatiflerin düzenli, tercihen yıllık bazda izlenmesinin, işyeri anketlerinin yanı sıra, istatistiksel amaçlar için uyarlandıkları takdirde idari kayıtlara da dayanabileceğini belirtmektedir. Rehber hanehalkı anketleri yoluyla kooperatif ortağı olan kişilere ilişkin verilerin de toplanabileceğini eklemektedir. Daha önce bahsedildiği gibi, hanehalkı anketleri de kooperatiflerdeki çalışmayla ilgili önemli bir potansiyel istatistik kaynağıdır.

Tablolama ile ilgili olarak Rehber, kooperatiflere ilişkin istatistiksel raporlarda kooperatiflere, kooperatif ortaklarına ve kooperatiflerdeki istihdama ait hangi özelliklerin ve alt kırılımların yer alması gerektiğini belirtmektedir.

7. Rehberin Uygulanması

Rehberin uygulanmasına yönelik hazırlık adımları

Rehberde sunulan kavram ve tanımlara ilişkin verilerin toplanmasının ve ölçülmesinin test edilmesi, Rehberi uygulamaya koymak için temel bir gerekliliktir. Rehberin gelecekteki çalışmalara ilişkin bölümü, ILO'nun ilgili ülke ve kurumlarla birlikte çalışarak sınamalar yürütmesi gerektiğini belirtir. ILO, bu testlerden edinilen deneyim ve derslere dayanarak, Rehberin uygulanmasına ilişkin uygulamaya yönelik bir kılavuz geliştirmeyi planlamaktadır. Ancak, yeni soruların veya anketlerin geliştirilmesinden ve test edilmesinden önce, bir dizi hazırlık adımı gereklidir.

Rehberi ulusal düzeyde uygulamaya koymanın ilk önemli adımı, kooperatiflerle ilgili istatistiklere yönelik ulusal ihtiyaçları belirlemektir. Bunun için, kooperatiflerle ilgili ulusal politika ihtiyaçları, ülkede kooperatifler hakkında zaten mevcut olan istatistiklerin ve diğer bilgilerin güçlü yönleri ile eksiklikleri ve gerekli bilgilerin toplanmasında karşılaşılan zorluklar hakkında bir anlayış kazanmak zorunludur. Aksi takdirde anketlerin geliştirilmesi ve sahada test edilmesi için ihtiyaç duyulan kaynakların ve fonların tahsisini gerekçelendirmek zor olacaktır. Aynı şekilde elde edilen bilgilerin ülkeye yararlı olup olmayacağını belirlenmesi de mümkün olmayacaktır.

Bu hususlar, herhangi bir istatistik geliştirme çalışması için zaten gerekli olmakla birlikte, ülkelerdeki kooperatifçilik mevzuatında, idari yapılarda ve kooperatif türlerinde görülen geniş farklılıklar nedeniyle kooperatifler söz konusu olduğunda özellikle önem arz etmektedir. Ulusal istatistik kurumları da dâhil olmak üzere istatistik üreticileri ile istatistik kullanıcıları ve kooperatifler konusunda çalışan uzmanlar arasındaki işbirliği ve diyalog bu nedenle önemlidir. Bu kullanıcılar ve uzmanlar, kooperatiflerden sorumlu devlet kurumları, kooperatif üst kuruluşları, akademi ve istihdam ile ekonomik kalkınmadan sorumlu devlet kurumları içinden seçilmelidir. Bir grup uzmanın ve farklı ulusal kurumlardan ilgili kullanıcıların belirlenmesi, belki bir çalışma grubu veya danışma grubunun oluşturulması yoluyla, kooperatiflere ilişkin istatistiklerin geliştirilmesi için ulusal düzeyde bir destek noktası oluşturabilir.

Ülkedeki kooperatiflerin durumunun doğru bir şekilde anlaşılması için hazırlık çalışmaları, kooperatiflerle ilgili ulusal yasaların ve idari yapıların gözden geçirilmesini içermelidir. Bu çalışma, kooperatiflerden sorumlu kurumların ve ilgili uzmanların belirlenmesine ayrıca, Rehberin ulusal gerçekleri yansıtacak şekilde uyarlanmasının gerekebileceği alanların tespit edilmesine yardımcı olacaktır. Örneğin, bir kooperatifin Rehberdeki tanımı, ulusal kooperatif mevzuatı ile uyumlu hale getirilebilir ve yasalardaki şartları içerecek şekilde ele alınabilir. Ulusal düzeydeki kooperatif türleri, rehberde sunulan sınıflandırma ile eşleştirilebilir.

Yeni sorular ve yöntemler geliştirip test etmeden önce, Rehberde belirtilen istatistikleri derlemek ve ulusal ihtiyaçları karşılamak için kullanılacak mevcut verileri, anket sorularını, veri tabanlarını, örneklem çerçevelerini ve diğer bilgi ve kaynakları belirlemek önemlidir. Bu, gerekli istatistiklerin mevcut veri kaynaklarından ne ölçüde derlenebileceğinin değerlendirilmesine, bilgi eksikliklerinin belirlenmesine, mevcut iyi uygulamalara ilişkin bilgilerin tanımlanmasına ve paylaşılmasına olanak sağlayacaktır. Daha sonra, istatistiklerin Rehber ve ulusal kullanıcı ihtiyaçları ile uyumunu artırmak için mevcut veri toplama yöntemlerinde; mevcut veri setlerine yeni değişkenlerin eklenmesi veya mevcut olanların değiştirilmesi gibi değişiklikler önerilebilir. Veri boşlukları ve gerekli değişiklikler belirlendikten sonra, anketlerin test edilmesine başlamadan önce, üretilmek istenen istatistiksel çıktılarının tasarlanması ve ölçülecek veri değişkenlerinin tanımlanması çok önemlidir.

Kooperatiflere ilişkin istatistiklerin birden çok veri kaynağında bulunması halinde, her bir bilgi türü için potansiyel olarak tercih edilecek bir kaynağı belirlemek; tanımlar ve kullanılan metodolojilerdeki tutarsızlıkları bağdaştırmak amacıyla bilgileri karşılaştırmak, çapraz kontrole tabi tutmak ve mümkün olduğu ölçüde doğrulamak önemli olacaktır.

Testin amaçları

Testin ana hedefleri, aşağıdakileri ölçmek için gerekli verileri toplamak ve yöntemler geliştirmek olmalıdır:

- Kooperatiflerin sayısı ve türleri;
- Kooperatiflerin ortakları ve kooperatif ortaklığı;
- Kooperatiflerde çalışma;
- Kooperatiflerin ekonomik katkısı

Kooperatiflerin ekonomik katkısını kapsamlı bir şekilde ölçecek yöntemler üzerinde henüz tam bir mutabakat olmasa da kooperatiflerin veri kaynaklarında tanımlanabilmesi koşuluyla, mevcut veri kaynaklarında kooperatiflerin ekonomik katkısına dair birçok veri unsurunun bulunması muhtemeldir. Ancak, kooperatiflerin yarattığı refahın ve ekonomik faydaların tam bir değerlendirmesini yapmak için ek bilgilere ihtiyaç duyulacak ve ilave bilgi kaynaklarının daha fazla test edilmesi gerekecektir. Bu nedenle, Rehberi tam olarak uygulamaya koymak amacıyla, yukarıda tartışıldığı gibi mevcut yaygın ekonomik istatistiklerde yer almayan kooperatiflerin ekonomik katkısını ölçmek için önerilen değişkenler üzerinde uluslararası düzeyde anlaşmaya varılması ve ardından bunların test edilmesi gerekmektedir. Bu çalışma, mevcut ana akım ekonomi istatistikleri kaynaklarında kooperatifleri belirleme yöntemleri de dâhil olmak üzere, diğer unsurların sınanması ve geliştirilmesi çalışmalarına paralel olarak ilerlemelidir.

İstatistiksel veri kaynaklarında kooperatiflerin belirlenmesi

Kooperatiflerin sayısını, türlerini ve ekonomik katkılarını ölçmek için öncelikle, ilgili veri kaynaklarında kooperatiflerin tanımlanması gerekmektedir. Ana veri kaynakları olarak öncelikle idari kayıtlar olmak üzere, istatistiksel işletme kayıtları, işyeri sayımları ve işyeri anketleri sayılabilir.

Kooperatifler, tanımları gereği kayıtlı işletmeler olduğundan, onlarla ilgili bilgilerin, hükümetler tarafından idari amaçlarla tutulan ticaret siciline veya diğer sicillerde ve kooperatif üst kuruluşları tarafından tutulan kooperatif kayıtlarında bulunması gerekmektedir. Bu tür kaynaklar genellikle ulusal istatistik kurumları tarafından istatistiksel işletme kayıtlarını toplamak için kullanılır. Bununla birlikte, kooperatifler kayıtlı olmasına rağmen, birçok ülkede özel olarak kooperatif şeklinde tescil edilmemiştir, çünkü işletmelerin resmi devlet kayıtları genellikle kooperatifleri diğer işletme türlerinden ayırmaz. Kooperatif üst kuruluşlarına veya kooperatiflerin kaydından sorumlu kamu kurumlarına kayıt zorunluğu bulunmuyorsa, kooperatif kayıtları eksik olabilir. Kayıtlar, aktif olmayan veya feshedilmiş kooperatifleri içerebilirler.

Bu nedenle, geliştirme çalışmasının en kritik unsuru, işletmelerin idari ve istatistiksel kayıtlarında ve bu kayıtları güncellemek ve sürdürmek için kullanılan sayım ve anketlerde kooperatifleri diğer işletme türlerinden ayıran sorular ve yöntemler geliştirmek ve test etmek olacaktır. Bu husus, ekonomi anketlerine ve sayımlarına dâhil edilen çok çeşitli veri değişkenlerinin kooperatiflerle ilgili istatistiklerin derlenmesi için kullanılmasına izin verecektir. İstatistik kurumları ile idari kayıtların tutulmasından sorumlu kurumlar arasında müzakere, anlaşma ve yakın iş birliği zorunluluk arz edecektir. Kullanılan yöntemler, bir işletmenin Rehberde sunulan kooperatiflerin operasyonel tanımındaki dört kriterden her birini ne ölçüde karşıladığını değerlendirmeyi amaçlamalıdır:

- Resmi süreçlere uygun kuruluş,
- Demokratik kontrol,
- Gönüllü ve kısıtlayıcı olmayan ortaklık,
- Gelir fazlası dağıtımının sermaye katkısı ile bağlantılı olmaması.

Eğer kooperatiflerin tespiti kooperatif üst kuruluşları veya kooperatiflerden sorumlu devlet kurumları tarafından tutulan kayıtlara dayanıyorsa, dâhil edilen işletmelerin ya kooperatif olarak kaydedilebilmek için ulusal kıstasları ya da kooperatif üst kuruluşlarına ortaklık için gereken kriterleri karşılayıp karşılamadığının kontrol edildiğini varsaymak makul olacaktır.. Ancak, kayıtlarda yer alan işletmelerin istatistik çalışmaları çerçevesinde bir kooperatif olarak tanımlanabilmesi için kullanılan doğrulama yöntemlerinin tetkik edilmesi yine de gerekmektedir.

Kooperatif türlerinin belirlenmesi

Kooperatifler ayrıştırıldıktan sonra, kooperatifin türünü (üretici, işçi, tüketici/faydalanıcı veya çok paydaşlı) belirlemek için ortakların niteliği ve menfaati hakkındaki bilgileri kullanmak da gerekli olacaktır. Kooperatifin türünü belirleme yöntemleri, başka bir dizi yöntem geliştirme çalışmasının konusu olmalıdır.

Tüm ekonomiyi kapsayan kayıtlardan ve işyeri sayımlarından kooperatif türlerini belirlemek için gereken ayrıntılı bilgileri toplamak zor olabilir. Bu yöntemler üzerinde daha fazla araştırma yapılması gerekebilir. Alternatif olarak, işyeri anketleri potansiyel olarak bu tür bilgileri toplayabilir. Ancak örneklem her zaman kooperatiflerin türlerine göre dağılımına ilişkin güvenilir istatistiklerin derlenmesine izin verecek kadar büyük olmayabilir.

İşyeri sayımının özel bir türü olan kooperatif sayımı, kooperatif türlerine ilişkin istatistikleri derlemek için gereken ayrıntı bilgilerin yanı sıra istihdam, ortaklar, ortaklıklar ve ekonomik katkıya ilişkin çeşitli bilgileri de toplayabilir. Kooperatif sayımlarının, ulusal istatistik kurumları yerine kooperatif üst kuruluşları veya kooperatiflerden sorumlu kamu kurumları tarafından gerçekleştirilmesi muhtemeldir. Kooperatif sayımlarının içeriğinin ekonomik sayımlar ve anketlerde yer alan içerikle uyumlaştırılması, bunlardan derlenen istatistiklerin, ulusal istatistik kurumları tarafından derlenen ekonominin tamamına ilişkin istatistiklerle faydalı bir şekilde karşılaştırılmasına olanak sağlayacaktır. Kooperatif sayımında toplanan kooperatif türlerine ilişkin bilgilerin, istatistiksel amaçlı oluşturulan bir işletme siciline dâhil edilmesi de mümkün olabilir. Bu tür uyumlaştırmaların sağlanabilmesi için kooperatif sayımının geliştirilmesi sırasında, kooperatif sayımını gerçekleştiren kurum ile ulusal istatistik ofisinin veri içeriği ve yöntem konularında işbirliği yapması büyük önem taşımaktadır.

Kooperatiflerin iştiraklerinin belirlenmesi

Rehbere göre, kooperatiflerin ekonomi ve istihdam üzerindeki etkisinin tam olarak değerlendirilmesi, yalnızca kooperatiflerin değil, aynı zamanda kooperatiflerin iştiraklerinin ve üretici kooperatifleri ile çok paydaşlı kooperatiflere ortak olan işletmelerin de belirlenmesini gerektirmektedir.

İdari kayıtlar şirketlerin mülkiyet yapısı hakkında bilgi içeriyorsa bu kayıtlardan kooperatiflerin iştiraklerinin tespiti mümkün olabilir. Alternatif olarak, işletmelerin sicil kaydı için kullanılan formlara veya işyeri sayımlarına ve anketlerine mülkiyet yapısı hakkında yeni sorular eklenebilir. Bununla birlikte, bunun ne ölçüde mümkün olduğunun değerlendirilmesi ve bir işletmenin bir kooperatifin iştiraki olup olmadığını belirtmek için sicil kayıtlarına bir veri unsuru eklenmesi gerekli olacaktır.

Bu nedenle, rehberi uygulamaya koyma çalışmalarının bir bölümü de kooperatiflerin iştiraklerinin yanı sıra tüzel kişi ortaklarını belirlemek için sorular ve yöntemler geliştirmek ve test etmek olacaktır. Ancak bu çalışma, kooperatif sayısının ve türlerinin ölçülmesi çalışmalarının önüne geçmemelidir.

Kooperatiflerin üretici-ortaklarının ölçülmesi

Teorik olarak, bir işletmenin bir kooperatife ortak olup olmadığına ilişkin bilgiler idari kayıtlarda tutulabilir. Bununla birlikte, bu tür bilgileri toplamak ve güncel tutmak, resmi kayıt sistemleri için zorlayıcı ve külfetli olabilir. Ayrıca, üretici kooperatiflerinin ortağı olan küçük işletmelerin tümü kamu kurumları nezdinde işletme olarak resmen kayıtlı olmayabilir. Bu işletmeler veya bunların sahibi olan kişiler bu nedenle bir ticaret siciline dâhil edilmeden bir kooperatif siciline kaydedilebilir.

Kooperatifler, ortaklarının kayıtlarını kendileri tutarlar. Prensip olarak, bu bilgiler istatistiksel işletme kayıtlarında ve anket verilerinde kooperatiflere ortak olan işletmeleri belirlemek için kullanılabilir. Ancak, birim kooperatiflerden ortakları hakkında bilgi toplamak ve bunları istatistiksel kayıtlardaki veya anket verilerindeki işletme bilgileriyle eşleştirmek karmaşık ve zorlu bir uygulama olacaktır ve tavsiye edilmemektedir. Bu nedenle, kooperatif ortağı olan işletmelere ve bunların ekonomik ve istihdam özelliklerine ilişkin bilgiler aynı veri kaynağında toplanmalıdır. Bu yöntem, işyeri anketlerinde ve sayımlarında kooperatif ortaklığı hakkında bir veya daha fazla soru sorulmasını gerektirecektir. Bu nedenle, kooperatiflere üretici-ortak olan işletmeleri belirlemek için yöntem ve soruların geliştirilmesine ve test edilmesine ihtiyaç vardır.

Kooperatiflerin üretici-ortaklarını, hanehalkı anketlerinde, örneğin işgücü anketlerinde kâr amacıyla istihdam edilen işçilere kendilerinin (veya işletmelerinin) bir üretici kooperatifine ortak olup olmadıklarına dair bir soru ile belirlemek mümkün olabilir. Kâr amacıyla çalıştırılan işçiler, genellikle istihdamdaki durumlarına ilişkin sorularla tanımlanır. Bu işçiler, işletmelerin sahibi olan işletmecileri (işverenler ve kendi hesabına çalışanlar), bağımlı yüklenicileri ve katkıda bulunan ücretsiz aile işçilerini de içermektedir. Üretici kooperatifleri ile diğer kooperatif türleri arasında bir karışıklık olabileceğinden kapsamlı testler gerekli olacaktır. Ancak bu yaklaşım, işyeri anketlerine dâhil edilmeyebilecek küçük ve kayıt dışı sektördeki üretici-ortaklarının belirlenmesine olanak sağlayabilir. Ayrıca, işletmelerin sahibi ve işletmecisi olan kişilerin özellikleriyle ilgili istatistiklerin derlenmesine de olanak sağlayabilir. İşgücü anketleri genellikle işletmedeki işçi sayısı hakkında bilgi topladığından (aralıklarda olsa da), bu anketleri üretici-ortak olan işletmelerdeki toplam istihdamı tahmin etmek için kullanmak mümkün olabilir.

Kooperatiflerin işçi-ortak ve tüketici-ortaklarının ölçülmesi

İşçi-ortak veya tüketici-ortak sayıları hakkında ve bu kişilerin yaş ve cinsiyetleri gibi sınırlı sayıdaki bilgiyi kooperatifler bizzat sağlayabilir. Bu durum, ortaklık sayısının hesaplanmasına olanak sağlayacaktır, ancak ortak olan bireylerden bazıları birden fazla kooperatife ortak olduğundan, en az bir kooperatife ortak olan kişi veya hanehalkı sayısı hakkında bilgi veremeyecektir. Bu tür bilgiler için en uygun kaynak, bir kooperatif sayımı olacaktır. Bir işyeri anketi de potansiyel olarak bu bilgileri toplayabilir.

Kooperatif ortağı olan kişilerin kapsamlı tespiti, hanehalkı anketlerinde ortaklıkla ilgili soruların geliştirilmesini ve test edilmesini gerektirecektir. Az sayıda ülkede, bireylerin ve ailelerinin veya hanehalklarının kooperatiflere mi ortak yoksa mütüellere mi üye olduklarını belirlemek için hanehalkı anketleri kullanılmıştır. Örneğin, Kosta Rika'daki Ulusal Hanehalkı Anketinde, kooperatif ortaklığıyla ilgili bilgiler, toplumsal kuruluşlara üyelikle ilgili bir sorunun parçası olarak toplanır (INEC Kosta Rika 2021). Ankete katılanlar kendilerinin veya diğer hanelerindeki diğer kişilerin kooperatif ortağı olup olmadığını bilmeyebileceğinden, bu yaklaşımın diğer ülkelerde kullanılmak üzere genelleştirilmesi dikkatli testleri gerektirecektir.

Topluluk kuruluşlarına üyelik hakkında soru (Kosta Rika Ulusal Hanehalkı Anketi)

H6. (isim) Aşağıdaki kuruluşlardan... herhangi birinin aktif bir ortağı/üyesi misiniz?

- Kooperatif?
- İşçi Sendikası?
- Dayanışma Derneği?
- Ticaret Odaları (meslek odaları dâhil)?
- Topluluk Dernekleri?
- Diğer (belirtiniz)?

Kooperatiflerde istihdamın ölçülmesi

Kooperatiflerin ve iştiraklerinin, genel olarak, belirli bir referans döneminde kendileri için çalışanlar hakkında, işçi-ortak sayısı da dâhil olmak üzere, temel bilgileri vermesi beklenebilir. Söz konusu temel bilgiler potansiyel olarak, gönüllülerin veya ücretsiz çalışan stajyer, çırak ve kursiyerlerin sayısı ve temel özellikleri hakkında da bilgiler içerebilir. Çalışan sayısı ve çalışılan saatlere ilişkin istatistikler genellikle işyeri anketlerinde toplanır. Dolayısıyla bu anketler, kooperatiflerin diğer işletme türlerinden ayırt edilebilmesi koşuluyla, kooperatiflerdeki toplam istihdam ve çalışılan saatler hakkında bilgi sağlayabilir. Bir kooperatif sayımı da bu tür bilgileri sağlayabilir.

Hanehalkı anketleri, kişiler, onların işleri, her bir kişinin sahip olduğu iş sayısı, istihdam ve meslek durumu gibi işlerinin özellikleri ve kişilerin sosyal, demografik ve ekonomik özellikleri hakkında daha kapsamlı bilgi sağlar. Bununla birlikte, hanehalkı anketleri, bir kişinin bir kooperatifte mi, kooperatifin bir iştirakinde mi yoksa bir kooperatifin üretici-ortağı olan bir işveren için mi çalıştığı hakkında nadiren bilgi toplamaktadır.

Hanehalkı anketlerinde kooperatiflerdeki istihdamı belirlemenin olası bir yolu, işverenin kurumsal sektörüyle ilgili mevcut standart sorulara "kooperatif" yanıt kategorisi eklemek olabilir. Bu tür sorular, birçok ülkede en az yılda bir kez gerçekleştirilen İşgücü Anketlerinde neredeyse her zaman mevcuttur.

Çalışanlara sorulabilecek bir örnek soru, ILO modeli LFS anketine ([ILO 2020, 7-MJJ_10](#)) dâhil edilmiştir ve aşağıdaki gibi düzenlenebilir:

Aşağıda yer alan hangi tür kuruluşta çalışıyorsunuz?

- i) Devlet veya kamu iktisadi teşebbüsü
- ii) Kooperatif
- iii) Çiftlik
- iv) Özel bir işletme (tarım dışı)
- v) Hane içinde ev işçisi
- vi) Bir STK, kâr amacı gütmeyen kurum
- vii) Uluslararası bir kuruluş veya yabancı bir elçilik

Değiştirilen sorunun etkinliğini ve soruda listelenen diğer kategorilere verilen yanıtlar üzerindeki potansiyel etkisini ölçmek için kapsamlı testler yapılması gerekli olacaktır. Diğer olası yaklaşımlar da araştırılabilir.

Kooperatiflerin İştiraklerinde Çalışmanın ve Üretici-Ortakların Çalışmasının Ölçülmesi

Kooperatif istatistikleri kapsamında yapılan işlerin tam olarak ölçülebilmesi ve dolayısıyla kooperatiflerin istihdam üzerindeki etkisinin tam olarak değerlendirilebilmesi için sadece kooperatiflerde değil, kooperatiflerin iştiraklerinde veya kooperatiflerin üretici ortağı olan işletmelerde yapılan işlerin de tespit edilmesi gerekmektedir. Hanehalkı anketlerinde çalışanları ve diğer bağımlı çalışanları tespit etmek zor olacaktır, çünkü ankete katılanlar işverenlerinin bir kooperatifin iştiraki mi yoksa ortağı mı olduğunu bilemeyebilir. Bununla birlikte, bu kuruluşların veri kaynağında ayrı olarak tanımlanabilmesi şartıyla, işyeri anketleri ve işyeri sayımları aracılığıyla, kooperatiflerin iştiraki veya ortağı olan işletmelerde çalışanların sayıları ve diğer bazı özellikleri hakkında tahminler elde etmek mümkün olabilir.

► Tablo 2. Farklı veri kaynaklarının seçilen temel değişkenler hakkında istatistik sağlama potansiyeli²

	Kooperatif Sayısı	Türüne Göre Kooperatif Sayısı	Kooperatif Türüne Göre Ortak veya Ortaklık Sayısı	Kooperatif Çalışanları	Kooperatif Türüne Göre Kooperatiflerde Çalışanlar	Türüne Göre Kooperatiflerdeki Diğer İşçiler	Kooperatiflerin Katma Değeri
İşletme Kayıtları	Evet	Muhtemelen	Hayır	possibly	Hayır	Hayır	Hayır
İşletme Sayımı	Evet	Muhtemelen	Hayır	possibly	Hayır	Hayır	Hayır
İşyeri Anketi (Üretim)	Evet	Muhtemelen	Üretici Ortaklar	possibly	Hayır	Hayır	Evet
İşyeri Anketi (İstihdam ve Kazançlar)	Evet	Muhtemelen	Üretici Ortaklar	possibly	Muhtemelen	Muhtemelen	Hayır
Kooperatif Sayımı	Evet	Evet	Ortaklıklar	yes	Evet	Evet	Evet
Hanehalkı Anketi	Hayır	Hayır	Ortaklar	yes	Evet	Evet	Hayır

² Kooperatiflerin kaynakta tanımlanabileceğini ve örneklem büyüklüklerinin güvenilir tahminlerin derlenmesi için yeterli olduğunu varsayımı ile.

Rehberi uygulamaya koymak için gerekli metodolojik çalışmaların özeti

Özetle; Rehberi ulusal ölçekte uygulamak için gerekli metodolojik çalışmaların aşağıdaki hedeflere odaklanması gerekecektir.

1. Aşağıdakiler dâhil olmak üzere kooperatif istatistiklerine yönelik ulusal ihtiyaçları ve mevcut durumu belirlemek için hazırlık çalışmaları yürütün:

- a. Kooperatiflerle ilgili istatistikler konusunda ulusal ihtiyaçlar.
- b. Kooperatiflerle ilgili ulusal mevzuat ve idari yapılar.
- c. Kooperatiflerden sorumlu devlet kurumları, kooperatif üst kuruluşları ve kooperatiflerle ilgilenen araştırma kurumları.
- d. Ülkedeki kooperatif türleri ve alt türleri.

2. Rehberde belirtilen istatistikleri derlemek ve kooperatiflere ilişkin istatistiklere yönelik ulusal ihtiyaçları karşılamak için ilgili olabilecek mevcut verileri, anket sorularını, veri tabanlarını, örneklem çerçevelerini ve diğer bilgi ve kaynakları tanımlayın ve değerlendirin. Araştırma, aşağıdakiler tarafından üstlenilen veri toplama ve derleme faaliyetlerini kapsamalıdır:

- a. Ulusal istatistik kurumları.
- b. İlgili araştırma kurumları.
- c. Kooperatiflerden sorumlu kamu kurumları.
- d. Tarım gibi kooperatifçiliğin önemli olduğu bilinen sektörlerdeki ekonomik faaliyetleri teşvik etmekten sorumlu kurumlar.
- e. İşletme kayıtları.
- f. Kooperatif üst kuruluşları.

3. Aşağıdakileri belirlemek için idari ve istatistiksel kayıtlarda, sayımlarda ve anketlerde işletmelerden veri toplamak için yöntemler geliştirin ve test edin:

- a. En yüksek öncelik olarak kooperatifler.
- b. Kooperatif türleri: Üretici, işçi, tüketici/faydalanıcı, çok paydaşlı.

Daha düşük bir öncelik olarak:

- c. Kooperatiflerin iştirakleri;
- d. Kooperatiflere üretici-ortak olan işletmeler.

4. Aşağıdakileri yüksek öncelik olarak belirlemek için hanehalkı anketlerinde kullanılacak yöntemler ve sorular geliştirin ve test edin:

- a. Kooperatiflerin, çoğu işçi-ortak dâhil olmak üzere, çalışanları. (İşverenin kurumsal sektörü hakkındaki mevcut anket sorularına kooperatifler için bir yanıt kategorisi eklenerek yapılabilir)

Daha düşük bir öncelik olarak:

- b. Kendi girişimlerinin sahibi ve işletmecileri olarak kooperatiflerin üretici-ortakları. (İstihdam durumu ile ilgili sorulardan çıkarım yapılabilir)
- c. Kooperatif türüne göre genel olarak kooperatiflerin ortakları ve ortaklıkları

5. Kooperatiflerin ekonomik performansını ve mevcut kaynaklarda bulunan verilerin ne ölçüde yeterli olduğunu değerlendirmek için metodolojiler geliştirin ve test edin.

Kooperatiflerin ekonomik katkısını tam olarak ölçmek için gereken değişkenleri belirlemek üzere uluslararası düzeyde daha fazla ciddi kavramsal ve metodolojik çalışmaya ihtiyaç vardır. Bununla birlikte kooperatiflere ilişkin istatistiklerin derlenmesi için, Rehberde önerilen geleneksel ekonomik performans göstergeleri açısından mevcut veri kaynaklarının uygunluğu da değerlendirilmelidir. Geleneksel göstergeler; istihdamı, geliri (ciro), katma değeri, varlıkları, yükümlülükleri ve yatırımı içerir. Bu değerlendirmeyi yapabilmek için, öncelikle geleneksel kaynaklarda kooperatifleri belirleyebilmek gerekmektedir. Bu kaynaklarda kooperatifler belirlendikten sonra, test çalışmaları, bu değişkenlerin her birinde kooperatifler için tahminlerin derlenmesini ve elde edilen istatistiklerin güvenilirliğinin ve yararlılığının değerlendirilmesini içermelidir.

► Sonuç

Rehber, kooperatifler, kooperatif türleri, kooperatif ortakları ve kooperatiflerde istihdam hakkında uluslararası karşılaştırılabilir istatistikleri toplamak ve derlemek için gerekli kavramları, istatistiksel birimleri, tanımları ve sınıflandırmaları açıklar. Rehberi ulusal düzeyde tam olarak uygulamak için önemli araştırma ve metodolojik geliştirme çalışmaları gerekecektir. Temel ilk adımlar; ulusal düzeyde kooperatiflere ilişkin istatistikler için ulusal gereklilikleri belirlemek, ülkedeki kooperatiflerin mevcut durumunu anlamak, mevcut istatistikleri değerlendirmek ve Rehberi tam olarak uygulamak için gereken iyileştirmeleri ve potansiyel yeni veri kaynaklarını belirlemek olacaktır.

Rehberin tüm unsurlarını tek seferde uygulamaya çalışmak yerine ülkelerin; en önemli konulara, nispeten kolayca uygulanabilecek kısımlara ve ilgili veri setlerinin planlı revizyonu gibi ortaya çıkan fırsatlara odaklanarak, aşamalı veya adım adım ilerleyen bir yaklaşım izlemesi gerekebilir.

Ulusal koşullara bağlı olarak, uygulamanın ilk aşamalarında aşağıdakilere yüksek öncelik verilmelidir:

- Kooperatiflerin ekonomik katkısının katma değer, ciro ve personel sayısı gibi geleneksel ölçütlere dayalı olarak değerlendirilmesine olanak sağlayabilecek idari ve istatistiksel işletme kayıtlarında ve ilgili ekonomik sayım ve anketlerde kooperatiflerin belirlenmesi; Rehber ve ekonominin tamamına ilişkin resmi istatistikler ile uyumun iyileştirilmesi için; kooperatiflerden sorumlu devlet kurumları, kooperatif üst kuruluşları veya diğer kurumlar tarafından yürütülen, kooperatifler hakkında mevcut veya planlanan sayımların ve anketlerin gözden geçirilmesi;
- LFS (İşgücü Anketi) gibi hanehalkı anketlerinde, kooperatiflerin işçi ortakları da dâhil olmak üzere kooperatiflerde çalışanların belirlenmesi.

Bu üç alanın birinde veya hepsinde ilerleme sağlandığında, kooperatiflerin ekonomik ve sosyal etkilerini tam olarak değerlendirmek için ihtiyaç duyulan daha düşük öncelikli veya daha karmaşık unsurları belirlemek ve ölçmek için aşağıdakiler dâhil olmak üzere daha fazla metodolojik çalışma yapmak mümkün olabilir:

- Genel olarak kooperatiflerin ortakları, ortaklıkları ve ortaklık türleri;
- Kooperatif türleri;
- Kooperatiflerin iştirakleri;
- Kooperatif iştiraklerinde çalışma ve kooperatiflerin üretici ortakları.

Buna paralel olarak, kooperatiflerin ekonomik katkısını ölçmek için şu anda yaygın kullanılan ekonomik istatistiklerde yer almayan değişkenler üzerinde uluslararası düzeyde görüş birliğine varılmasına ve daha sonra bu değişkenlerin test edilmesine ihtiyaç vardır.

Rehber birkaç ülkede uygulanarak deneyim kazanıldıktan sonra, kooperatif istatistiklerinin Rehberine uygun olarak toplanması ve derlenmesi hakkında bir kılavuz geliştirmek mümkün olabilir.

► Kaynakça

- Bouchard, Marie J., eds. Chiara Carini, Hyungsik Eum, Madeg Le Guernic and Damien Rousselière. 2020. [Statistics on cooperatives: Concepts, classification, work and economic contribution measurement](#). International Labour Office (ILO); Committee for the Promotion and Advancement of Cooperatives (COPAC); International Centre of Research and Information on the Public, Social and Cooperative Economy (CIRIEC).
- Eum, Hyungsik. 2017. [Cooperatives and Employment: Second Global Report](#). International Organization of Industrial, Artisanal and Service Producer Cooperatives (CICOPA).
- FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). 2015. [World Programme for the Census of Agriculture 2020 Volume 1: Programme, concepts and definitions](#). Rome.
- ILO (International Labour Organization).1938. [C063 – Convention concerning Statistics of Wages and Hours of Work, 1938 \(No.63\)](#).
- . 1985a. [C160 - Labour Statistics Convention, 1985 \(No. 160\)](#).
- . 1985b. [R170 - Labour Statistics Recommendation, 1985 \(No. 170\)](#).
- . 2002. [The Promotion of Cooperatives Recommendation, 2002 \(No 193\)](#).
- . 2018a. [Guidelines concerning statistics of cooperatives](#). 20th International Conference of Labour Statisticians, Geneva, 10-19 October 2018.
- . 2018b. [Resolution I: Resolution concerning statistics on work relationships](#). 20th International Conference of Labour Statisticians, Geneva, 10-19 October 2018.
- .2019a. Rules of the Game: An introduction to the standards-related work of the International Labour Organization. International Labour Office, Geneva.
- .2020. [LFS Questionnaire for PAPI - Core modules for working age persons, Job-type start \(v4\)](#).
- INEC (Instituto Nacional de Estadísticas y Censos, Costa Rica). 2021. [ENAH0 2019: Individual questionnaire. Methodological documents](#).
- UN (United Nations). 2008a. [International Standard Industrial Classification of All Economic Activities Revision 4 \(ISIC Rev.4\)](#). Statistical papers, Series M, No. 4/Rev.4.
- . 2008b. System of National Accounts 2008 (New York, European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank).
- . 2015. [Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1](#).
- . Uzea F.N. 2014. [Methodologies to measure the economic impact of cooperatives: A critical review](#), in Journal of Rural Cooperation, Vol. 42, No. 2, pp. 101-121.

Uluslararası
Çalışma
Örgütü

ILO Türkiye Ofisi
Ferit Recai Ertuğrul Caddesi No: 4 Oran
Çankaya Ankara Türkiye
T: +90 312 491 98 90
E: ankar@ilo.org
<https://www.ilo.org/ankara>